

Козій І.С.

Адвокатське бюро «Козій та партнери»

СТАТУСНО-АДМІНІСТРАТИВНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Статтю присвячено висвітленню питань, пов'язаних із встановленням статусно-адміністративної характеристики політичних партій.

Проаналізовано історію нормативного закріплення терміна «політична партія». З'ясовано, що чинний спеціальний закон політичну партію розглядає як зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах. Звернуто увагу, що наявне нормативне визначення поняття «політична партія» не розкриває в повній мірі усі статусні ознаки цієї правової категорії.

Виокремлено статусні ознаки, що визначають створення, діяльність та припинення політичних партій, впорядкованих спеціальним законом, положення якого визначають: 1) правомочності політичних партій; 2) гарантії свободи опозиційної діяльності; 3) обмеження щодо членства у політичних партіях; 4) порядок отримання державного фінансування статутної діяльності; 5) порядок створення політичної партії.

Вказано, що у випадку порушення політичними партіями законодавства України до них можуть бути вжиті такі заходи: 1) попередження про недопущення незаконної діяльності; 2) заборона політичної партії.

Визначено, що політичні партії є особливим різновидом громадських об'єднань, статус яких врегульовано спеціальним законодавством. Основою їх демократичного функціонування є втілення ідеї багатопартійності та можливість практичного здійснення превентивних заходів контролю за діяльністю політичних партій.

Ключові слова: громадське об'єднання, громадська організація, юридична особа, політичні партії, статус, попередження, заборона.

Постановка проблеми. Діяльність будь-якого громадського об'єднання первісно спрямовано на забезпечення та захист відповідних прав та інтересів. У цьому контексті, політичним партіям як особливому різновидові громадських об'єднань відведено одну з ключових ролей. Основною із причин є те, що політика в самобутньому значенні відображає пріоритетні напрями розвитку в межах конкретної держави. Особливої актуальності дослідження засад діяльності політичних партій набувають в умовах ведення в Україні воєнного стану, оскільки дані питання мають прямий вплив на безпекову ситуацію в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу дослідження склали доктринальні висновки, яких зроблено провідними вченими в сфері адміністративного права, зокрема такими, як: В.Б. Авер'яновим, Ю.П. Битяком, Н.П. Гаєвою, М.В. Ковалів, В.К. Колпаковим, О.В. Кузьменком, С.В. Ківаловим, М.В. Менджул, Б.В. Чернявською та іншими. Проте, незважа-

ючи на значну кількість наукових праць, питання діяльності політичних партій та особливостей їх видової приналежності потребують наукового осмислення.

Мета статті є висвітлення питань, пов'язаних із встановленням статусно-адміністративної характеристики політичних партій, аналіз історії нормативного закріплення терміна «політична партія».

Виклад основного матеріалу. Як слушно наголошено М.В. Сізокриловим, Україна має багатопартійну систему, що підтверджено фактом офіційної кількості зареєстрованих партій. Одночасно, впровадженням реформи децентралізації підсилює діяльність політичних партій у практичному аспекті через перехід до парламентсько-президентської форми правління, а також до пропорційної виборчої системи з відкритими списками [1]. Зазначимо на доктринальну демаркацію політичного плюралізму і багатопартійності. Так, багатопартійна система – партійна

система, що характеризується наявністю в країні кількох політичних партій, які реально впливають на здійснення державної влади. При цьому, багатопартійність – один з основних принципів демократичної організації політичного життя, який полягає в забезпеченні умов для функціонування в країні багатьох політичних партій [2]. Якщо багатопартійність вказує на кількість партій, функціонуючих у державі, то багатопартійна система означає, що реальну можливість боротися за владу мають більше ніж дві партії, оскільки двопартійна система – це також багатопартійність. Таким чином, багатопартійна система є запорукою політичної демократії і необхідна умовою втілення ідеї громадянського суспільства.

Окрім цього, політичні партії є невід'ємним елементом політичної системи сучасних демократичних режимів. Вони – єдина ланка між державою і громадянським суспільством. У класичному розумінні політична партія це організація, що об'єднує на добровільних засадах найактивніших представників тих чи інших класів, соціальних верств і груп. Основним призначенням партії є політична освіта мас та надання цілеспрямованого й організованого характеру їх діям для захисту власних інтересів. Як свідчить історична практика, політичні партії в усіх країнах створювалися як інструмент боротьби за владу та перенесення інтересів різних ідейно-політичних течій у реальну політику держави [3, с. 43].

Щодо визначення терміна «політична партія», слід зазначити, що на нормативному рівні його визначення містилось ще в Законі України «Про об'єднання громадян» від 16.06.1992 № 2460-ХІІ, як об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, які мають головною метою участь у виробленні державної політики, формуванні органів влади, місцевого та регіонального самоврядування і представництво в їх складі [4].

Дещо інше визначення «політична партія» міститься наразі в Законі України «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 р. № 2365-ІІІ, де під цим терміном розуміється зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах [5]. Однак вважаємо, що дане визначення не розкриває в повній мірі усі статусні ознаки цієї правової категорії.

В підтвердження цього звернемося до аналізу статусних ознак, що визначають створення, діяльність та припинення політичних партій, впорядкованих Законом України «Про політичні партії», положення якого визначають:

1) правомочності політичних партій брати участь у виборах різного рівня, використовувати державні засоби масової інформації, підтримувати міжнародні зв'язки з політичними партіями, громадськими організаціями інших держав, міжнародними і міжурядовими організаціями тощо;

2) гарантії свободи опозиційної діяльності, у тому числі: можливість викладати публічно і обстоювати свою позицію з питань державного і суспільного життя; брати участь в обговоренні та оприлюднювати і обґрунтовувати критичну оцінку дій і рішень органів влади, використовуючи для цього державні і недержавні засоби масової інформації і т.д.;

3) обмеження щодо членства у політичних партіях визначеної категорії публічних службовців (наприклад, суддів, прокурорів, поліцейських, співробітників Служби безпеки України, військово-вслужбовців, державних службовців тощо);

4) порядок отримання державного фінансування статутної діяльності за умови дотримання встановлених умов;

5) порядок створення політичної партії, що об'єктивується через прийняття рішення, яке має бути підтримано підписами не менше 10 тисяч громадян України, які відповідно мають право голосу на виборах, зібраними не менш як у двох третинах районів не менш як двох третин областей України, міст Києва і Севастополя та не менш як у двох третинах районів Автономної Республіки Крим тощо [5].

Важким з практичної точки зору є можливість припинення діяльності політичної партії на підставі рішення суду. Так, у випадку порушення політичними партіями законодавства України до них можуть бути вжиті такі заходи:

1) попередження про недопущення незаконної діяльності;

2) заборона політичної партії, яка має наслідком припинення діяльності політичної партії, розпуск її керівних органів, структурних утворень, припинення членства в політичній партії. При цьому: політичні партії припиняють діяльність шляхом реорганізації чи ліквідації (саморозпуску) або в разі заборони її діяльності чи анулювання реєстрації; рішення про реорганізацію чи саморозпуск приймається з'їздом політичної партії відповідно до статуту політичної партії;

одночасно з прийняттям рішення про реорганізацію чи саморозпуск вирішується питання про використання майна та коштів політичної партії на статутні чи благодійні цілі [5].

Важливо також зазначити, що дія Закону України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 р. № 4572-VI не поширюється на суспільні відносини у сфері утворення, реєстрації, діяльності та припинення політичних партій. Водночас вказано те, що особливості регулювання суспільних відносин у сфері утворення, реєстрації, діяльності та припинення окремих видів громадських об'єднань можуть визначатися іншими законами. Політичні партії не можуть бути засновниками громадської спілки [6].

Таким чином, політичні партії є особливим різновидом громадських об'єднань, статус яких врегульовано спеціальним законодавством. Основою їх демократичного функціонування є втілення ідеї багатопартійності та можливість практичного здійснення превентивних заходів контролю за діяльністю політичних партій.

Висновки. За результатами проведеного дослідження зроблено висновки, про те що чинний спеціальний закон визначає термін «політична партія» як зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного

розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах. Звернута увага, що наявне нормативне визначення поняття «політична партія» не розкриває в повній мірі усі статусні ознаки цієї правової категорії.

Виокремлено статусні ознаки, що визначають створення, діяльність та припинення політичних партій, впорядкованих спеціальним законом, положення якого визначають: 1) правомочності політичних партій; 2) гарантії свободи опозиційної діяльності; 3) обмеження щодо членства у політичних партіях; 4) порядок отримання державного фінансування статутної діяльності; 5) порядок створення політичної партії.

Вказано, що у випадку порушення політичними партіями законодавства України до них можуть бути вжиті такі заходи: 1) попередження про недопущення незаконної діяльності; 2) заборона політичної партії.

Визначено, що політичні партії є особливим різновидом громадських об'єднань, статус яких врегульовано спеціальним законодавством. Основою їх демократичного функціонування є втілення ідеї багатопартійності та можливість практичного здійснення превентивних заходів контролю за діяльністю політичних партій.

Список літератури:

1. Сізокрилов М.В. Правовий статус політичних партій в Україні. *Правова держава*. 2021. № 4. С. 138–144.
2. Шляхтун П.П. Конституційне право: Словник термінів. К., 2005. С. 26.
3. Поліщук І. Політичні партії як суб'єкти виборчого процесу. *Політичний менеджмент*, № 6. 2005 р. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8918/5-polishuk.pdf>
4. Про об'єднання громадян: Законі України від 16.06.1992 р. № 2460-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2460-12/ed20130101/find?text=%CF%EE%EB%B3%F2%E8%F7%ED%EE%FE+%EF%E0%F0%F2%B3%BA%FE#Text> (втрата чинності)
5. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2365-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2365-14/page2>
6. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>

Kozii I.S. STATUS-ADMINISTRATIVE CHARACTERISTICS OF POLITICAL PARTIES

The article is devoted to the coverage of issues related to establishing the status-administrative characteristics of political parties.

The history of the normative establishment of the term “political party” is analyzed. It has been found that the current special law considers a political party as a voluntary association of citizens registered in accordance with the law – supporters of a certain nationwide program of social development, whose purpose is to promote the formation and expression of the political will of citizens, participates in elections and other political events. Attention is drawn to the fact that the existing normative definition of the term “political party” does not fully reveal all the status features of this legal category.

The status features that determine the creation, activity and termination of political parties regulated by a special law, the provisions of which determine: 1) the powers of political parties; 2) guarantees of freedom

of opposition activity; 3) restrictions on membership in political parties; 4) procedure for obtaining state financing of statutory activities; 5) procedure for creating a political party.

It is indicated that in case of violation of the legislation of Ukraine by political parties, the following measures may be taken against them: 1) a warning about the prevention of illegal activities; 2) prohibition of a political party.

It was determined that political parties are a special type of public associations, the status of which is regulated by special legislation. The basis of their democratic functioning is the implementation of the idea of multipartyism and the possibility of practical implementation of preventive measures to control the activities of political parties.

Key words: *public association, public organization, legal entity, political parties, status, warning, ban.*